

Félags- og vinnumarkaðsráðuneytið
Síðumúla 24
108 Reykjavík

Reykjavík, 15. mars 2023

Efni: Umsögn Fagfélaganna um frumvarp til breytinga á ýmsum lögum (samstarf og eftirlit á vinnumarkaði).

Í Samráðsgátt stjórnvalda liggur nú fyrir frumvarp til laga um breytingu á ýmsum lögum (samstarf og eftirlit á vinnumarkaði). Fagfélögin fagna tillögum ráðuneytisins um breytingar á lagaákvæðum um samstarf og eftirlit á vinnumarkaði enda um að ræða mikilvægt hagsmunamál fyrir launafólk á íslenskum vinnumarkaði. Fagfélögin halda úti öflugu vinnustaðaeftirliti og sýnir reynsla undanfarinna ára að bæta þarf samstarf og auka heimildir eftirlitsaðila til muna svo hægt sé að vinna gegn brotastarfsemi á vinnumarkaði.

Samstarfsnefnd stjórnvalda og samtaka aðila vinnumarkaðarins

Í frumvarpinu er kveðið á um að ráðherra skuli skipa samstarfsnefnd stjórnvalda og samtaka aðila vinnumarkaðarins. Hlutverk nefndarinnar er að gera tillögur til ráðherra um stefnu og aðgerðaáætlun stjórnvalda gegn brotastarfsemi á vinnumarkaði og afhenda ráðherra skýrslur eftir því sem þörf krefur um stöðuna hvað varðar brot á vinnumarkaði. Fagfélögin telja að skýra þurfi hlutverk og verkefni nefndarinnar með nákvæmari hætti en gert er í frumvarpinu. Mikilvægt er að nefndinni verði m.a. falið að gera aðgerðaráætlun gegn mansali, móta tillögur um ný refsíákvæði við brotastarfsemi á vinnumarkaði og setja fram leiðir til að bæta upplýsingagjöf til erlendra starfsmanna. Þá er mikilvægt að tryggt sé nægt fjármagn til að nefndin geti sinnt verkefnum sínum auk þess að skilgreina með ítarlegum hætti hvernig samstarf stjórnvalda og samtaka aðila vinnumarkaðarins verði háttað t.d. með því að setja skýr lagaákvæði um hlutverk aðila og upplýsingagjöf milli þeirra.

Samstarfsvettvangur opinberra eftirlitsaðila á vinnumarkaði

Frumvarpið kveður á um að Lögreglustjórar, Skatturinn og Vinnueftirlit ríkisins skuli gera með sér samning um samstarfsvettvang eftirlitsaðila gegn brotastarfsemi á vinnumarkaði undir forystu Vinnueftirlits ríkisins. Markmið samstarfsins er að efla eftirlit á vinnumarkaði og standa að sameiginlegum aðgerðum gegn brotastarfsemi á vinnumarkaði. Þá kemur fram að þær stofnanir sem mynda samstarfsvettvang skulu formbinda reglulegt samráð og samstarf við samtök aðila vinnumarkaðarins um stöðumat, greiningu og sameiginlegt vinnustaðaeftirlit. Fagfélögin telja að nauðsynlegt sé að samtök aðila vinnumarkaðarins eigi fulltrúa á þessum samstarfsvettvangi til að þau geti sinnt eftirlitshlutverki sínu með fullnægjandi hætti samkvæmt lögum um vinnustaðaskírteini og eftirlit á vinnustöðum nr. 42/2010. Þá ber að hafa í huga að á Íslandi, ólíkt öðrum Norðurlöndum, er vinnustaðaeftirlit að stórum hluta á ábyrgð samtaka aðila vinnumarkaðarins sem sinnir reglubundnum

vinnustaðeftirlitsheimsóknum og veitir upplýsingar til opinberra aðila s.s. Lögreglunnar, Slökkviliðsins, Vinnueftirlits, Heilbrigðiseftirlitsins, Ríkisskattstjóra og Persónuverndar. Reynsla vinnustaðaeftirlits Fagfélaganna sýnir að efla þarf til muna eftirlitsheimildir og samvinnu milli Lögreglun, Vinnueftirlits ríkisins og Ríkisskattstjóra til að hægt sé að koma í veg fyrir og uppræta brotastarfsemi á vinnumarkaði. Ennfremur er nauðsynlegt að stjórnvöld tryggi nægt fjármagn til þessa málaflokks svo hægt sé að tryggja að markmið frumvarpsins nái fram að ganga.

Eftirlit með brotastarfsemi á vinnumarkaði

Frumvarpið felur í sér að eftirlit með brotastarfsemi á vinnumarkaði færist frá Vinnumálastofnun til Vinnueftirlits ríkisins. Frumvarphöfundar telja að sú breyting muni fela í sér aukna skilvirkni við framkvæmd eftirlits á vinnumarkaði. Fagfélögin telja hins vegar að flutningur eftirlitsins milli stofnana muni ekki skila þeim árangri sem að er stefnt þar sem sú hætta getur skapast að þekking eftirlitsaðila innan stofnana muni fara forgörðum við slíkar breytingar. Þá telja Fagfélögin að þeirri samlegð í opinberu eftirliti sem stefnt sé að með frumvarpinu verði frekar náð með því að tryggja aukið samstarf mill þeirra stofnana sem nú sinna eftirliti á vinnumarkaði.

Viðurlög og refsíákvæði

Af reynslu vinnustaðaeftirlits Fagfélaganna er ljóst er að þau viðurlagaákvæði sem ætlað er að flytja frá Vinnumálastofnun til vinnueftirlits ríkisins hefur ekki verið beitt sem skyldi. Fagfélögin telja því að nauðsynlegt sé að útvíkka refsíábyrgð í almennum hegningarlögum þannig að þau nái utan um brot á vinnumarkaði eins og gert hefur verið víða á Norðurlöndum. Í þessu sambandi má nefna að norsku hegningarlögunum var breytt þannig að launabjófnaður var gerður refsiverður þann 1. janúar 2022. Í kjölfar þess féll fyrsti refsidómur fyrir launabjófnað í Héraðsdómi Óslóar þann 9. janúar 2023 þar sem atvinnurekandi, fyrrum bareigndi, var dæmdur í fangelsi og til að greiða sekt fyrir launabjófnað.

Að lokum vilja Fagfélögin leggja áherslu á mikilvægi þess að efla eftirlit með brotastarfsemi á vinnumarkaði í ljósi fjölda þeirra alvarlegu mála sem upp hafa komið að undanfögnu. Þá vilja Fagfélögin einnig koma á framfæri áhuga á auknu samráði við ráðuneytið um mál sem snerta samstarf og eftirlit á vinnumarkaði.

Virðingarfyllst, f.h. Fagfélaganna

Elsa María Rögnvaldsdóttir

Lögfræðingur

